

Στη Ρωσία, η κατάσταση ήταν δραματική. Ο καλόγερος Ρασπούτιν επηρέαζε την τσαρίνα και αυτή τον τσάρο. Οι ικανοί υπουργοί και αξιωματούχοι απομακρύνονταν και τις θέσεις τους έπαιρναν οι ευνοούμενοι του Ρασπούτιν, ενώ ο λαός πεινούσε, αν δεν θεριζόταν στα πεδία των μαχών.

Το καλοκαίρι του 1916, η κατάσταση έφτασε στο απροχώρητο καθώς ο στρατηγός Αλεξέι Μπρουσίλοφ έκανε τη μεγάλη επίθεση κατά του αυστριακού στρατού, για να ανακουφίσει τους Γάλλους στο Βερντέν και τους Ιταλούς στις μάχες με την Αυστροουγγαρία. Περίπου ένα εκατομμύριο ήταν οι Ρώσοι νεκροί, ενώ, παρά την αρχική επιτυχία, η σκιά της ήττας βάραινε στη Ρουμανία. Το σύνθημα των μπολσεβίκων για άμεση ειρήνευση έβρισκε όλο και πιο πολλούς οπαδούς. Η κατακραυγή στρεφόταν ανοιχτά πια κατά του τσάρου, της αριστοκρατίας και των στρατηγών.

Ένας πρίγκιπας, ένας μεγάλος δούκας κι ένας βουλευτής προσπάθησαν ν' ανακόψουν την πορεία προς την καταστροφή δολοφονώντας τον Ρασπούτιν, τον Δεκέμβριο του 1916. Ήταν αργά. Οι διαδηλώσεις, οι απεργίες κι οι εξεγέρσεις σάρωναν τη χώρα. Τα απαγορευμένα σοβιέτ (συμβούλια των εργατών) ξεφύτρωναν παντού με τον έλεγχό τους να περνά στους μπολσεβίκους.

Βυθισμένος στον κόσμο του, ο τσάρος διέταξε τον Ιανουάριο του 1917 νέα επίθεση προς τη Γαλικία και τη Βουκοβίνα. Απέτυχε. Η πορεία των στρατιωτικών επιχειρήσεων πέρασε σε δεύτερη μοίρα, καθώς η επανάσταση υπέβασκε στην απέραντη χώρα. Οι τρομακτικές σε έμπυχο υλικό απώλειες προκαλούσαν στάσεις στον στρατό και στο ναυτικό και εξεγέρσεις των εργατών στις πόλεις.

Οι λαϊκές εξεγέρσεις είχαν τρομάξει τους οπαδούς της απολυταρχικής μοναρχίας αλλά και εκείνους της συνταγματικής βασιλείας. Μακριά από το αγριεμένο πλήθος, ο τσάρος Νικόλαος Β' βρισκόταν στο μέτωπο, αρχιστράτηγος των στρατευμάτων του. Ηγέτης των οπαδών της συνταγματικής βασιλείας, ο πρόεδρος της Δούμας, Ροντζιάνκο, του έστειλε επιστολή με την οποία τον εκλιπαρούσε να παραχωρήσει στον λαό συνταγματικά δικαιώματα, ώστε να αποφευχθούν τα χειρότερα. Σε απάντηση, ο τσάρος διέταξε τη διάλυση της Δούμας. Ο Ροντζιάνκο διάβασε την τσαρική εντολή στην ολομέλεια του σώματος και διακήρυξε ότι η Δούμα αρνείται να διαλυθεί. Δυο τάγματα της τσαρικής φρουράς και τα σοβιέτ των εργατών τάχθηκαν στο πλευρό της. Μοιραία, συνταγματικοί και δημοκράτες οδηγήθηκαν σε συμμαχία. Ο τσάρος διέταξε τον στρατό να χτυπήσει. Οι στρατιώτες αρνήθηκαν.

Στις 8 Μαρτίου (23 Φεβρουαρίου, σύμφωνα με το Ιουλιανό ημερολόγιο), ξέσπασαν στην Αγία Πετρούπολη απεργίες και διαδηλώσεις που εξελίχθηκαν σε επανάσταση. Η κυβέρνηση παραιτήθηκε. Οι μοναρχικοί υπέδειξαν στον τσάρο να παραιτηθεί υπέρ του γιου του. Δεν θέλησε να τον αποχωριστεί και παραιτήθηκε υπέρ του αδελφού του, Μιχαήλ (15 Μαρτίου 1917). Ο Μιχαήλ έβαλε όρο η ανάρρησή του στον θρόνο να εγκριθεί από εθνοσυνέλευση. Τέτοια ώρα, τέτοια λόγια.

Στις 21 του μήνα, ο Νικόλαος Β' και η οικογένειά του συνελήφθησαν. Η Δούμα ψήφισε τη μετατροπή του πολιτεύματος σε δημοκρατία. Στις 22, οι Ηνωμένες Πολιτείες έγιναν η πρώτη χώρα, που αναγνώριζε τη Ρωσία ως δημοκρατία. Πρωθυπουργός ανέλαβε ο Γεώργιος Ευγένιεβιτς Λβοφ (Lwow), με τον Αλέξανδρο Κερένσκι αρχικά υπουργό Δικαιοσύνης κι αμέσως έπειτα υπουργό Στρατιωτικών της νέας κυβέρνησης Μιλιούκοφ.

Ο Αλέξανδρος Φιοντόροβιτς Κερένσκι (Kerensky) γεννήθηκε στα 1870. Στα 1912, εκλέχτηκε μέλος της Δούμας. Στα 1917, εκπροσωπούσε το Σοσιαλεπαναστατικό κόμμα, το μεγαλύτερο από τα επαναστατικά κόμματα. Στις 22 Μαΐου 1917 (4 Ιουνίου, με το νέο ημερολόγιο), διόρισε τον στρατηγό Μπρουσίλοφ αρχιστράτηγο των ρωσικών ενόπλων δυνάμεων. Την 1^η Ιουλίου, διέταξε μεγάλη επίθεση στο μέτωπο της Γαλικίας. Γερμανοί και Αυστριακοί αιφνιδιάστηκαν. Δεν ενεργούσαν επιθέσεις στο ρωσικό μέτωπο, καθώς περίμεναν να δουν προς τα πού πάει η κατάσταση, επειδή η ρωσική κυβέρνηση είχε ταχθεί υπέρ της ειρήνης.

Η επίθεση «Κερένσκι – Μπρουσίλοφ», όπως ονομάστηκε, ανακόπηκε στις 19 Ιουλίου, ύστερα από γερμανική αντεπίθεση. Τον Αύγουστο, οι ρωσικές δυνάμεις είχαν υποχωρήσει πάνω από 150 χμ. Θα συνέχιζαν την υποχώρηση, αν οι Γερμανοί δεν σταματούσαν την προέλαση, επειδή χρειάζονταν τους στρατιώτες στο δυτικό μέτωπο. Όμως, στρατιωτικό κίνημα είχε ήδη από τις 16 Ιουλίου εκδηλωθεί στη Ρωσία. Μέσα από αυτό, ο Κερένσκι αναδείχτηκε νέος πρωθυπουργός με τον στρατηγό Λαβρ Γεωργιέβιτς Κορνίλοφ (Kornilov) να τον υποστηρίζει. Ο Κερένσκι τον διόρισε αρχιστράτηγο (19 του μήνα). Ο Μπρουσίλοφ παραμερίστηκε. Θα γινόταν στρατιωτικός σύμβουλος και επιθεωρητής ιππικού από το 1920 ως το 1924, οπότε αποσύρθηκε. Πέθανε το 1926.

Τον ίδιο καιρό, ο Κερένσκι εξέδωσε δυο διατάγματα: Το πρώτο καταργούσε την ιεραρχία στο στράτευμα και όριζε οι αποφάσεις να παίρνονται με ψηφοφορία στην οποία μετείχαν και οι απλοί στρατιώτες. Το δεύτερο διακήρυσσε τη διανομή των γαιών. Από τα δέκα εκατομμύρια των Ρώσων στρατιωτών, οι περισσότεροι ήταν μουζικοί (χωρικοί που

εργάζονταν στα μεγάλα τσιφλίκια ως δουλοπάροικοι). Μαθαίνοντας ότι στα χωριά τους μοιράζονταν τα τσιφλίκια, τα παρατούσαν κι έφευγαν για τις πατρίδες τους. Με την εξέλιξη της εκστρατείας να παίρνει διαστάσεις καταστροφής, οι μπολσεβίκοι κατέβασαν τους εργάτες στους δρόμους με συνθήματα υπέρ της ειρήνης. Ο Κερένσκι ήταν οπαδός της «τελικής νίκης». Άρχισε διωγμούς εναντίον τους. Η διάσπαση σοσιαλιστών και κομμουνιστών ήταν γεγονός. Κι από την άλλη πλευρά, ο Κορνίλοφ απαιτούσε επαναφορά της ιεραρχίας κι αποκατάσταση των αξιωματικών. Η όλη κατάσταση γινόταν τραγελαφική.

Αρχές Σεπτεμβρίου, ο Κορνίλοφ αποπειράθηκε να κάνει πραξικόπημα. Απέτυχε καθώς οι κοζάκοι αρνήθηκαν να χτυπήσουν. Ο Κορνίλοφ φυλακίστηκε, ενώ οι μπολσεβίκοι έριξαν το σύνθημα: «Όλη η εξουσία στα σοβιέτ».

Η επανάσταση των μπολσεβίκων

Στις 7 Νοεμβρίου 1917 (25 Οκτωβρίου με το παλιό ημερολόγιο και γι' αυτό «Οκτωβριανή»), ξέσπασε η μεγάλη ρωσική επανάσταση. Την ημέρα εκείνη, ξεκινούσε στην Πετρούπολη το 2^ο

συνέδριο των σοβιέτ, με τον Λένιν να το μετατρέπει σε επαναστατικό και, μέσα από αυτό, να διευθύνει τον αγώνα. Γράφει ο Τζον Ριντ:

ΩΡΑ 3 ΤΟ ΠΡΩΙ: «...Ο Καπελίνσκι πρότεινε εκ μέρους των μενσεβίκων διεθνιστών να εκλεγεί μια ειδική επιτροπή για να βρει μια ειρηνική λύση για την αποφυγή του εμφύλιου πολέμου. «Δεν υπάρχει καμιά ειρηνική λύση!», φώναξε το πλήθος: «Μοναδική λύση είναι η νίκη». Η πρόταση απορρίφθηκε με συντριπτική πλειοψηφία και οι μενσεβίκοι διεθνιστές αποχώρησαν μέσα σε θύελλα από κοροϊδίες και βρισιές...».

ΩΡΑ 5.17' ΤΟ ΠΡΩΙ: «...Ο Κριλένκο, τρικλίζοντας από την κούραση, ανέβηκε στο βήμα μ' ένα τηλεγράφημα στο χέρι. «Σύντροφοι! Από το Βόρειο Μέτωπο. Η 10^η Στρατιά χαιρετίζει το Συνέδριο των Σοβιέτ, αναγγέλλοντας τη δημιουργία Στρατιωτικής Επαναστατικής Επιτροπής, που ανέλαβε τη διοίκηση του Βόρειου Μετώπου». Πανδαιμόνιο. Οι άνθρωποι έκλαιγαν αγκαλιάζοντας ο ένας τον άλλο. «Ο στρατηγός Τσερμίσοφ αναγνώρισε την επιτροπή...».

«...Έτσι, ο Λένιν και οι εργάτες της Πετρούπολης αποφάσισαν την εξέγερση...».

Είχε τελειώσει η 7^η Νοεμβρίου του 1917, η πιο αποφασιστική από τις «Δέκα μέρες που συγκλόνισαν τον κόσμο». Ξημέρωνε 8 Νοεμβρίου του 1917 και κανένας δεν κοιμόταν: «...Ένα ολόκληρο έθνος ξεσηκωνόταν μέσα σε δυνατές βροντές καταιγίδας...», γράφει ο Τζον Ριντ που περιέγραψε λεπτό προς λεπτό την επανάσταση των μπολσεβίκων στο κλασικό πια βιβλίο του, στον πρόλογο του οποίου ευθαρσώς σημειώνει: «Στην πάλη αυτή, δεν ήμουν ουδέτερος».

Την επομένη, 8 Νοεμβρίου 1917, το Συμβούλιο των Κομισάριων του λαού καθιερώθηκε ως η νέα κυβέρνηση της χώρας και διόρισε τον Λένιν πρόεδρό του, τον Τρότσκι Κομισάριο εξωτερικών και τον Στάλιν Κομισάριο εθνοτήτων. Η κυβέρνηση Κερένσκι έπεσε. Ο ίδιος μπήκε σε ένα αυτοκίνητο με βρετανική σημαία, κρύφτηκε στο μέτωπο ως τον Μάιο του 1918, διέφυγε στη Βρετανία, πέρασε στη Γαλλία και προσπάθησε να οργανώσει αντεπανάσταση. Απέτυχε. Πέθανε το 1970, στη Νέα Υόρκη.

Ο Κορνίλοφ κατόρθωσε να δραπετεύσει. Οργάνωσε «εθελοντικό στρατό» και πολέμησε την επανάσταση. Σκοτώθηκε σε μια μάχη, τον επόμενο Απρίλιο (1918). Τον διαδέχτηκε στην αρχηγία των αντεπαναστατών ο Αλέξανδρος Ντενίκιν.

Ως τον Δεκέμβριο του 1917, η εξουσία είχε περάσει στα σοβιέτ, όπου οι μπολσεβίκοι πλειοψηφούσαν κάτω από την ηγεσία του Λένιν. Χτιζόταν η Σοβιετική Ένωση, που θα είχε να αντιπαλέψει με μύριους εχθρούς, ώσπου να σταθεί στα πόδια της.

Οι συμφωνίες του Μπρεστ Λιτόφσκ

Πρόεδρος της επιτροπής της 2^{ης} στρατιάς, ο Νικόλαος Βασιλιεβιτς Κριλένκο ήταν, τις κρίσιμες ώρες της επανάστασης, μέλος του συμβουλίου άμυνας. Με την επικράτηση των

μπολσεβίκων έγινε αρχιστράτηγος. Στις 26 Νοεμβρίου 1917, έστειλε ραδιοτηλεγράφημα στην ανώτατη διοίκηση του γερμανικού στρατού, προτείνοντας διαπραγματεύσεις με σκοπό την ειρήνη. Οι Γερμανοί συμφώνησαν με ευχαρίστηση. Το «παύσατε πυρ» στο ανατολικό μέτωπο έγινε αιτία να ξεσπάσουν πρωτοφανείς εκδηλώσεις συναδέλφωσης καθώς οι πρώην εχθροί έβγαιναν από τα χαρακώματα κι αγκαλιάζονταν σε ένα τρελό πανηγύρι. Στις 5 Δεκεμβρίου, στο Μπρεστ Λιτόφσκ (στη Λευκορωσία, σήμερα), συναντήθηκαν εκπρόσωποι της Γερμανίας και του νέου καθεστώτος της Ρωσίας και συμφώνησαν η ανακωχή να ξεκινήσει τυπικά από τις 21 του μήνα και την επομένη (22) να αρχίσουν οι διαπραγματεύσεις ειρήνης.

Για τους μπολσεβίκους, τα πράγματα δεν ήταν καθόλου απλά. Απειλήθηκε διάσπαση, καθώς οι μισοί ήθελαν ανακωχή με κάθε θυσία και οι άλλοι μισοί απαιτούσαν μη συνδιαλλαγή με τον κάιζερ. Στις 9 Ιανουαρίου 1918, επικεφαλής της ρωσικής αντιπροσωπείας ορίστηκε ο Τρότσκι που ανέλαβε να βρει λύση. Με διάφορες προφάσεις, παρέτεινε τις συνομιλίες όσο μπορούσε. Στις 18 του μήνα, οι Γερμανοί πρότειναν τη δημιουργία ανεξάρτητων κρατών στην Πολωνία και τη Βαλτική που αποτελούσαν εδάφη της πρώην τσαρικής αυτοκρατορίας. Ο Τρότσκι ζήτησε διακοπή των συνομιλιών για διαβουλεύσεις με την μπολσεβίκικη κυβέρνηση. Έπεισε τους απρόθυμους συντρόφους του με το θρυλικό «ούτε πόλεμος ούτε ειρήνη», αυτό που, ονομάστηκε «μη πόλεμος». Τον ίδιο καιρό, οι Γερμανοί είχαν χωριστές συνομιλίες με τους εθνικιστές Ουκρανούς. Στις 8 Φεβρουαρίου, κατέληξαν σε συμφωνία. Η Ουκρανία χάθηκε για τους μπολσεβίκους (θα την ανακτούσαν στα 1919). Οι διαπραγματεύσεις διακόπηκαν στις 10 του μήνα. Στις 18, οι Γερμανοί κατάγγειλαν τη συμφωνία ανακωχής.

Τα νέα έπεσαν σαν κεραυνός στο μέτωπο. Οι Ρώσοι πουλούσαν στους αντιπάλους τους τα όπλα, τα κανόνια κι ό,τι άλλο μπορούσε να πουληθεί κι εγκατέλειπαν το μέτωπο. Προκλήθηκε χάος. Ο Λένιν απείλησε να παραιτηθεί, αν οι μπολσεβίκοι δεν έφταναν σε συμφωνία με τους Γερμανούς. Οι διαπραγματεύσεις ξανάρχισαν. Στις 3 Μαρτίου 1918, κατέληξαν σε συμφωνία. Η Ρωσία έχανε Πολωνία, Βαλτική και Φιλανδία. Στις 15 Μαρτίου, η συνθήκη επικυρώθηκε από τη ρωσική ηγεσία. Οκτώ μήνες αργότερα, με τη Γερμανία νικημένη, θα ακυρώνονταν. Για την ώρα, η νέα ηγεσία της Ρωσίας απαλλασσόταν από τον μπελά του πολέμου.

Από τις 7 Μαρτίου του 1918, οι μπολσεβίκοι άλλαξαν την ονομασία του κόμματος σε «Ρωσικό Κομμουνιστικό κόμμα».

(τελευταία επεξεργασία, 8.5.2009)